

Fehér Lóránt PhD-hallgató,
Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Agrárjogi és Környezetvédelmi Jogi Tanszék

Cicero: Válogatott védőbeszédék II.¹

Marcus Tullius Cicero: Válogatott védőbeszédeit bemutató második kötetet 2009 decemberében vehette kezébe az olvasó. Az első kötethez hasonlóan jelen könyv is Nótári Tamás nevével fémjelzett. Az antik Róma kiváló ismerője és oktatója a fennmaradt perbeszédet magyarra fordította, azokhoz – mély és széleskörű ismeretekről tanúbizonyságot tevő – jegyzeteket készített, amely segít, hogy az ókori oratiók elhangzásának korában általánosan tudottnak vélt nevek, helyek és egyéb ismeretek birtokába kerüljön az olvasó. Az elhangzott perbeszédéhez továbbá külön-külön bevezetést is készített, amely hasonlóan a jegyzetekhez rálátást biztosít a védőbeszéd elhangzásának körülményeire.²

A szegedi Lectum kiadó gondozásában megjelent könyv első kötetében bemutatásra kerültek Sextus Roscius Amerinus, Aulus Caecina, Aulus Cluentius Habitus, Lucius Licinius Murena, Publius Sestius, Marcus Caelius, Cnaeus Plancius, Caius Rabirius Postumus, Titus Annius Milo és Quintus Ligarius védelmében elhangzott védőbeszédék.

A második kötet kiegészíti az olvasó antik római ismereteit Publius Quinctius, Caius Rabirius, Publius Cornelius Sulla, Aulus Licinius Archias, Lucius Valerius Flaccus és Lucius Cornelius Balbus, valamint a Deiotarus király védelmében, a számos magas állami tisztség viseletére méltónak tartott és elvitathatatlan szónoki képességgel rendelkező Cicero által megtartott oratioval.

¹ Fordította, jegyzetekkel ellátta és a bevezetést írta Nótári Tamás. Szeged, Lectum Kiadó, 2009. 224 oldal

² Nótári Tamás eddig is számos, Ciceróval és a szónok életművének jogi aspektusaival foglalkozó kötetet publikált, így többek között: *Cicero, Négy védőbeszéd*. Szeged, Lectum, 2004; *Jog, vallás és retorika*. Szeged, Lectum, 2006. (Második bővített és átdolgozott kiadás Budapest, Közlönykiadó, 2008.); *Law, Religion and Rhetoric in Cicero's Pro Murena*. Passau, Schenk Verlag, 2008; *Hogyan nyerjük meg a választásokat? Quintus Tullius Cicero: A hivatalra pályázók kézikönyve*. Fordította, a jegyzeteket, az előszót és az utótanulmányt írta Nótári T. Szerkesztette és a kíséző tanulmányt írta Németh Gy. Szeged, Lectum, 2006; *Cicero, Válogatott védőbeszédék I.*, Szeged, Lectum, 2009.

Cicero szerencsés ember volt. Szerencsés – ugyanakkor mai szemmel veszélyesnek is ítélt – korban élt és alkotott. Nemcsak, hogy tanúja volt az ókori Rómának a köztársaság korszakából a császárkorba történő átmenetnek, hanem maga is részese volt annak. Politikusként számítottak tettei és szavai, így különösen nagy jelentőségű volt, ha valakit a védelmébe vett – s így, természetesen az is, ha valakivel szemben vádlóként lépett fel. A teljes terjedelmében ránk maradt Pro Sulla beszédből – amely Kr.e. 62-ben hangzott el – Torquatus Cicerohoz intézett szavaiból „Akikre nézve terhelő tanúvallomást tettél azokat elítélték, akit pedig védelmedbe veszel, az felmentésben reménykedik.”³ megérezheti az olvasó, hogy Cicero retorikai képességeit, éleslátását és bölcsességét kortársai is ismerték, sőt elismerték és vélhetően – amennyiben ellenfélként kerültek szembe vele, úgy – tartottak is tőle.

A tárgyalótermeket csupán kívülről ismerőkre – a tárgyalások aktív részeseiről nem is szólva – mély hatást gyakorolhat a műnek már a pusztán olvasása is. Sorról sorra haladva bizonyítékot kapunk arra nézve, hogy a Kr.e. 106-ban Aprinumban született államférfi szónoki és a jogtudományban való járatossága révén legyőzhetetlennek tűnő érvelésekkel szolgálta az ókori Róma igazságszolgáltatását.

Cicero művészi szintre fejlesztette a felszólalásainak a hangvételt, a szóhasználatát és a hallgatóság figyelmének az irányítását. Erre, abból a szempontból is szüksége volt, mert a felszólalások – akár politikai, akár perbeszédek – akkor tudták a leginkább elérni a céljukat, és ezzel a befolyásolni kívánt személyek egyetértését, támogatását elnyerni, ha minél tetszetősebben lettek előadva.

A teljesség igénye nélkül egy-egy szövegrészletet kiragadva ízelítőt szeretnék nyújtani a második kötet lehetséges olvasójában, hogy milyen nyelvezetre és milyen mesterien összeállított mondatszerkesztéssel találkozhat az, aki Publius Mucius Scaevola és Quintus Mucius Scaevola tanítványának, emberi életek alakulását befolyásoló beszédeinek megismerésére időt szakít.

Pro Rabirius perduellionis: „Noha nem szokásom, polgárok, beszédem elején magyarázatot adni arra, hogy mely okból védek valakit, mivel úgy véltem, hogy azon szoros kötelék, amely minden polgárral összefűz, mindig kellőképpen igazolja fellépésemet az őket fenyegető veszedelmek közepette, mégis helyesnek tűnik megindokolnom, hogy miért vállaltam el e feladatot azon védelemben, amelyben C. Rabirius élete, hírneve és egész vagyona forog kockán: arra, hogy védelmét vállaljam, egy igencsak indokolt körülmény

³ Nótári Tamás: Cicero: Válogatott védőbeszédek II. Szeged, Lectum kiadó, 2009. 85. oldal

indított, amelynek titeket arra kell indítania, hogy felmentsétek.”⁴

Pro Sulla: „Ezúttal nem élnék ezzel a szónoki eszközzel, bírák, ha csak rólam volna szó; hiszen számos helyen volt már alkalmam, és fog is még lehetőségem nyílni, hogy saját dicsőségemről beszéljek. Ám Torquatus belátta, hogy amennyivel tekintélyemet csorbítani tudja, annyival gyengíti Sulla védelmét – úgy érzem tehát, hogy ha tettem s a védői feladat indokát és következetes voltát bebizonyítottam, P. Sulla ügyét is jobban tudom majd bizonyítani.”⁵

Pro Flacco: „Csupán panaszkodhatom és kesereghetek – ahogy már egy ideje teszem – a vád teljességgel méltánytalan volta és elsősorban a tanúk általános jellege miatt, hiszen az a nemzet tanúskodik, amelynek a tanúvallomások terén a legcsekélyebb gátlása sincsen.”⁶

Pro Balbo: „Mi hát az én szerepem? Tekintélyem annyi van, amennyit tulajdonítotok nekem, közepes tapasztalattal rendelkezem, tehetségem pedig messze elmarad igyekezetem mögött.”⁷

Pro rege Deiotaro: „Ha ugyanis ezen ügyet, Ceasar, a forumon védhetném, s azt te mint bíró hallgatnád, mily szárnyalásra ihletne a római nép összegyűlt sokasága!”⁸

Az utókornak megmaradt – akár teljes, akár töredékes – oratiók olvasása közben képzeletben eljuthatunk, magának a beszéd elhangzásának ókori helyszínére, a homályos kép egyre tisztul, mígnem láthatóvá válik a quaestori, később a praetori majd Kr.e. 63-ban a consuli tisztséget is betöltő szónok.

Az általunk olvasott szöveg elkezd a fülünkben visszhangozni, szinte halljuk a célzottan nyomatékos hangvételt, az éles bírálatot kulturáltan – akár szellemesnek is tekinthető – mondanivalót. Halljuk, amikor hangosan, keményen szól „Vajon kegyességed, bátorságod, megfontoltságod, befolyásod, tekintélyed vagy ékesszólásod nagyobb-e, mint C. Gracchusé? Ha e tulajdonságok az ő esetében igen csekélyek lettek volna, a te adottságaidhoz képest, akkor is kivételesen jelentősnek tartanánk ezeket. Mivel pedig mindezen képességekben C. Gracchus mindenkit felülmúlt, mit gondolsz, milyen távolság választ el téged és őt?”⁹ és halljuk azt is, amikor halkán és alázatosan kér: „Semmi mást nem kér, semmi másért nem könyörög hozzátok, csak hogy ne fosszátok meg a jogszerű temetéstől s a haláltól otthonában, hogy engedjétek meg, hogy ő, aki a hazáért soha semmilyen halálos

⁴ i.m. 63. oldal

⁵ i.m. 79. oldal

⁶ i.m. 136. oldal

⁷ i.m. 171. oldal

⁸ i.m. 202. oldal

⁹ i.m. 67. oldal

veszedelemből nem menekült el, hazájában halhasson meg.”¹⁰

A Kr.e. 43-ban meggyilkolt politikus és szónok a szavak mesteri összefűzését ötvözte az anyagi és eljárásjogi ismereteivel. A sikeres vádló vagy éppen védelmi taktikájával kezdetben felkészülés mellett, az idő előrehaladtával gyakorlat és hírnév birtokában könnyen bontotta meg az ellenfél felépített érvelését. A gyenge pontok megtalálásán kívül a hírneve is segítette munkáját, ugyanis a köztiszteletet és a római polgárok megbecsülését kiérdemlő politikus – amelyre védőként is hivatkozik – azt az illúziót is kelthették az ügy elbírálójában, hogy egy ilyen tiszteletre méltó személy nem védené akárkit, hanem csak hozzá hasonlóan tisztességes és becsületes személyt. Cicero védelmi taktikájának mozzanataiba két eset rövid bemutatásán keresztül kívánok bepillantást nyújtani, amelyhez a könyv bevezető része ad iránymutatást.

Egy politikai indíttatású büntetőügyben Caius Rabirius szenátor egy harminchét évvel korábbi államellenes cselekmény vádlottjaként lett Cicero védené. „Az ügyet az tette jelentőssé, hogy Cicero a népgyűlés előtt folyó perben nem csak a vádlottat védte, hanem a Caesar által megtámadott „alkotmányos rendet”, amely a szenátori rend uralmán alapult.”¹¹ „A per a Caesar által folytatott megfélemlítési politika részét képezte,”¹² és az ügy szempontjából irreleváns volt a vádlott valódi bűnössége vagy ártatlansága. A védelmet Cicero mellett Hortensius látta el. „A valódi vádpontok cáfolatát Hortensius vállalta magára, Cicero sokkal inkább a per politikai jelentőségét igyekezett hangsúlyozni.”¹³ Tette mindezt annak érdekében, hogy a védelem gyenge pontjait leplezze. „A per kimeneteléről forrászserű adatunk nincs, de a vádlottat nagy valószínűséggel felmentették.”¹⁴

„Lucius Valerius Flaccus ellen az egykor általa igazgatott tartomány lakói emeltek vádat hivatalának gyakorlása során elkövetett zsarolás miatt.”¹⁵ A vádat D. Laelius képviselte, „a védelmet Q. Hortensius Hortalus és Cicero látta el, és az utóbbi – szokásához híven – utolsóként emelkedett szólásra.”¹⁶ Cicero bemutatta a vádlott korábbi életvitelét és kiemelte a felmentéshez fűződő közérdekűséget. A védőbeszédében a vádlott ellen szóló tanúvallomásokat hiteltelennek állítja be és a vád alaptalanságát és annak teljes abszurd voltát hangsúlyozza. „A Pro Flacco kiválóan ötvözi a lendületes pátoszt és a találó szellemességet, ... Így hát e per – sokkal inkább Cicero szónoki zsenialitásnak, semmint érvei helytálló

¹⁰ i.m. 74. oldal

¹¹ i.m. 12. oldal

¹² i.m. 13. oldal

¹³ i.m. 14. oldal

¹⁴ i.m. 15. oldal

¹⁵ i.m. 20. oldal

¹⁶ i.m. 21. oldal

voltának hála – Flaccus felmentésével zárult.”¹⁷

E rövid könyvajánló révén remélem sikerült felkelteni az érdeklődők figyelmét a Válogatott védőbeszédék második kötetének a kézhezvételére. Bátran ajánlom a könyvet a jogi érvelést nap mint nap használók részére és az antik római irodalom barátainak.

¹⁷ i.m. 22. oldal